

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р инж. Венцислав Кирилов Стоянов

за дисертационен труд на тема **„ИЗСЛЕДВАНЕ И ДИАГНОСТИЦИРАНЕ НА ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНСКИ МОДЕЛ ЗА ОБСЛЕДВАНЕ И САНИРАНЕ НА ЕДРОПАНЕЛНИ ЖИЛИЩНИ СГРАДИ“**,

изготвен от инж. Любомир Бойков Бонев

за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“**

в професионално направление 5.7. „Архитектура, строителство и геодезия“

по научната специалност 05.02.21 „Организация и управление на производството (строителството)“

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за защита от разширен катедрен съвет на катедра „Технология и мениджмънт на строителството“ към Строителния факултет на ВСУ „Л. Каравелов“, формиран по Заповед № 72 / 17.02.2021 г. на Ректора на ВСУ „Л. Каравелов“, проведено на 25.02.2021 г.. (Протокол № 4 / 25.02.2021г.), на което бях определен за член на научното жури. Процедурата по защитата на дисертационния труд е определена със заповед на Ректора на ВСУ „Л. КАРАВЕЛОВ“ № 500 / 24.08.2021 г., като състава на научното жури е утвърдено в същата заповед на Ректора на ВСУ „Л. КАРАВЕЛОВ“, въз основа на предложение на катедрата, утвърдено с решение на Факултетен съвет на Строителния факултет, състоял се на 11.03.2021 г. (Протокол № 34 / 11.03.2021г.).

1. Общи сведения за процедурата и предоставени материали

Инж. Любомир Бойков Бонев е зачислен в редовна форма на докторантура към катедра „Технология и мениджмънт на строителството“ към Строителния факултет на ВСУ „Л. КАРАВЕЛОВ“ с начало 02.01.2018 год. (Заповед № 1263 / 22.12.2017 г.). Отчислен е с право на защита със заповед № 172 / 20.04.2021 г. на Ректора на ВСУ „Л. КАРАВЕЛОВ“.

По процедурата за защита на дисертационния труд са представени следните материали:

- ✓ Заповед № 172/20.04.2021 г. на Ректора на ВСУ „Л. КАРАВЕЛОВ“ за отчисляване с право на защита;
- ✓ Заповед № 500 / 24.08.2021 г. на Ректора на ВСУ „Л. КАРАВЕЛОВ“ за назначаване на научно жури;
- ✓ Дисертационен труд с приложения на магнитен носител;
- ✓ Автореферат;
- ✓ Списък на публикации във връзка с дисертационния труд.

2. Кратки биографични данни

Инж. Любомир Бойков Бонев е роден на 08.09.1977г. Средното си образование завършва в Техникум по строителство и архитектура „Арх. Йордан Миланов“, гр. Перник. През 2016 г. получава степен Бакалавър по специалността „Строителство на сгради и съоръжения“, а през 2018 и степен Магистър по специалността „Технология и управление на строителството“ във ВСУ „Л. КАРАВЕЛОВ“. Преди това работи в общинската администрация на град Перник, в отдел „Архитектура и устройство на територията“. От 2017 до 2021 г. е народен представител в 44 Народно събрание. От 2021г. е изпълнителен директор на Индустриална и логистична зона ЕАД – гр. Перник.

Инж. Любомир Бонев ползва английски и руски езици.

Докторантът притежава изключителен практически опит в областта на управлението на строителните инвестиционни проекти. Тук може да се отбележи ангажираността му по саниране и поддържане на сградния фонд, включително ЕПЖС.

3. Характеристика на дисертационния труд

3.1. Актуалност на темата

Заложеният в дисертационния труд проблем, свързан с организационно-управленския модел за обследване и саниране на едропанелни жилищни сгради е сериозно екологично, икономическо и социално предизвикателство. За България 2020 година е важна граница по отношение на строителната практика, защото основната част от санирането в България е осъществено по линия на безвъзмездното финансиране чрез Национална програма за енергийна ефективност на многофамилните жилищни сгради 2015-2020г., която приключи. Актуални и значими за изследване по отношение на организационно-управленския модел са отчетните документи за реализирането на Програмата – резултати и препоръки, стратегическите документи, които касаят бъдещите действия, с които трябва да се отговори на изискванията на ЕС, но не може да се разчита на 100% финансиране. Стратегическите документи ще окажат влияние на приемането на закони и наредби в следващите години. Потърсени са отговори на актуални въпроси, като: Практиките предлагани в националната стратегия, публикувани през последните години, например тази за „ветрило“ от програми за обновяване на отделните типове жилищни сгради, съответства ли на единството на технологичния порцес за извършването на качествено саниране с оглед на съвременните нормативни изисквания; кои са актуалните български изследвания и ръководства, които описват действителното технологично и функционално състояние на ЕПЖС и вземат ли се те предвид при изграждането на национална политика в областта на санирането?. Всичко това е обвързано и с редица аспекти от правно, социално и икономическо естество. Все още в нормативната база на нашата страна се чувстват пропуски и неясноти по отношение на проектирането и реализиране на санирането на ЕПЖС, което да отговаря на условията на устойчивото строителство. Всичко това обуславя сериозната актуалност на задачата, която си е поставил докторанта.

3.2. Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа 209 страници, 16 таблици, структуриран е в шест глави и съдържа 11 приложения. Използваната литература включва 101 заглавия, от които 95 са на кирилица и 16 на латиница.

Дисертацията включва: анотация, увод; четири глави; заключение и обобщени изводи; претенции за приноси; публикации, свързани с дисертационния труд; библиография.

Анотацията на дисертационния труд определя актуалността на проблема. Въз основа на това, използвайки предоставения анализ в глави първа и втора, в глава трета е дефинирана основната цел на изследването, а именно: да се анализират наличните организационно управленски модели в България: тези до 2020г. и тези, заложили след 2020г. Да се определят силните и слабите моменти. Да се определи ефективно и неефективно управленско поведение. Да се предложи нов управленски модел, разпределен на две части: функционална (пътна карта) и регулативна (дългосрочна цел)..

За постигане на целта са формулирани два типа задачи: Задачи в общетеоретичен план и Задачи в методически и практико-приложен план. Базирайки се на определената цел са обосновани обекта и предмета на научното изследване. Предоставена е хипотезата на изследването, която по същество е критичен анализ на Организационно-управленският модел в България до 2020г., както и подходите и методите за реализиране на научното изследване – цел на дисертационния труд.

1. **Уводната част.** В уводната част авторът изяснява, че за да се дефинира ясно обекта и да се уточнят правилно базисните понятия, следва да се посочат няколко групи съображения, които следва да се разглеждат заедно при дефинирането на общите термини. Пояснил е формираните групи съображения, като: „Организационно-управленски модел“; „Въпросът за финансирането“; „Терминът „саниране“; „Правна рамка в Българското законодателство“. В разяснението авторът се позовава на поредица от нормативни документи от Европейското и националното законодателство. Извършва диагностично изследване на отделните, формулирани от него, общи термини.

2. **Строителството на ЕПЖС в България.** В тази част от дисертацията е направен кратък исторически обзор за развитието на едропанелното жилищно строителство в нашата страна. Въз основа на анализът и сравнението с изграждането на ЕПЖС и в чужбина е направен следният извод: Всички проучвания посочват, че техническата съоръженост на индустриализирано изградените жилища и по специално на ЕПЖС е на задоволително равнище по отношение на видове инженерни мрежи и инсталации: електрозахранване, водоснабдяване, канализация, топлоснабдяване, асансьорни уредби, слаботокови инсталации, мълнезащита и т.н. проблемът е, че тези системи не отговарят на съвременните изисквания за коефициент на полезно действие, за пестене на енергия и вода, за поддържане на екосъобразен режим и т.н. Проблемът също така е, че експлоатационната годност на системите (предимно на ВК и отоплението) се разминава по продължителност във времето със самата дълговечност на сградите.

Разгледана е Нормативна база и номенклатура за ЕПЖС, като е извършен критичен анализ на съществуващото състояние. Тек авторът в ретроспекция разглежда развитието на ЕПЖС и тяхната номенклатура, като са включени 13 системи, намерили широко приложение в строителството. В табличен вид са обособени отделните райони на страната и използваните номенклатури ЕПЖС, като е използвана информация от литературен източник. В продължение, авторът прави паралел с изпълнение на саниране в други страни, като Германия, която се справя с проблема през 90-те години на XX век. Подходът за саниране на ЕПЖС в България се базира на споменатия чужд опит, но той е в зависимост от няколко групи особености, които са частично поставени като въпроси в уводната част на дисертацията. Преобладаващото количество от тях не са от технически характер, но те влияят на технологичните решения и ги предопределят. От изключително значение за установяването на работещ, а не само формално-изряден управленски модел, според автора, е да се утвърди, че: а) санирането на сгради е строителна практика, която се развива на база на исторически обстоятелства, на специфични географски, климатични особености, които касаят конкретно строителство в конкретна държава – което строителство има предистория, междинно състояние и актуално състояние; б) това е специфичен тип политика, която също така има предистория и актуално състояние, както и се простира към бъдещи обстоятелства. Това е важно да се уточни, за да не се разглежда санирането единствено като технологичен и научен проблем.

Авторът отправя критичност, като определя прилагането на чужд опит, който не е релевантен на действителността в България или постановяването на технологични изисквания към инсталации и материали, които не могат да бъдат реализирани, като по-скоро лош управленски модел.

На второ място се засягат проблемите, свързани с частната собственост и хетерогенния състав на собствениците. Инж. Бонев твърди, че хетерогенният състав на собствениците по социален статус, платежоспособност и по възраст предполага вероятност за разногласие по отношение на обхвата на санирането, както и по отношение на техническите решения. В следващите абзаци е направена диагностика на политиките на ниво МРРБ по отношение възможностите за извършване на саниране на сградния фонд при в среда на собственици с различен социален статус и платежоспособност.

Авторът обръща специално внимание в тази част от дисертацията на проблеми с оглед на физическите и техническите обстоятелства – физическото и морално остаряване на тези строежите. Разгледани са проблемите при реализиране на саниране, сравнено с реализиране на тези решения в други страни от гледна точка на физическите и техническите обстоятелства, като очертава още няколко групи проблеми: усложнен пластичен образ, напластявания, физическо остаряване, морално остаряване. След диагностициране на проблема и неговия анализ, авторът завършва с определени изводи.

3. Обследване и проекти за саниране на ЕПЖС. След кратък общ анализ, авторът разглежда от една страна конструктивното обследване, а от друга - обследване за енергийната ефективност. В тази глава са разгледани по-подробно основните типове обследвания. Видовете обследване не са описани чисто теоретически като възможни методологии, а с оглед на контекста: в релация към това, че в последващите години в България предстои да се извършат значително количество обследвания, които да решат въпроси, свързани както с енергийната ефективност, така и с технологичната годност на панелните сгради.

В тази глава е извършен анализ на обследването за установяване на техническите характеристики на сградата, като се обръща особено внимание на конструктивното обследване и оценка на конструктивното състояние на сградата. Следва и диагностициране и анали на обследването за енергийна ефективност като процес, основан на систематичен метод за определяне и остойностяване на енергийните потоци и разходи в сградите, определящ обхвата на технико-икономическите параметри и мерките за повишаване на енергийната ефективност. Обърнато е внимание на това, че Енергийното обследване трябва да следва конструктивното обследване и не може да се разглежда нито отделно, нито като водещо. Извършен е паралел на политиките на ЕС и нашата страна по отношение на политиките за енергийно обновяване и ефективност на сградите.

Авторът завършва изложението по тази глава със следното предложение: с оглед създаването на ефективен организационно - управленски модел разработването на ръководства, които са цитирани в текста, трябва да бъдат натоварени с допълнителна законова тежест така, че те не само пожелателно, а нормативно да регулират извършването на енергийно саниране.

4. Сравнителен анализ на документите на ЕС, които определят политиките за саниране на страните членки и оценка на обективната ситуация в България.

В тази глава е разгледан и анализиран организационно-управленският модел в България до 2020г., където авторът твърди, че се основава на технически обследвания, които са нерелевантни към 2020г., поради давност. Той счита, че „...Самият процес на саниране 2015-2020г. е осъществен (с проблеми както в структурата, така и в организацията) стихийно, като се е търсил функционален

минимум, за да се отговори на изискванията на ЕС и само и единствено благодарение на безвъзмездното финансиране. В стратегическите документи от 2020г. не само, че не е намерено решение за това как този процес да се продължи, но напротив, предвидените мерки (включително касаещите законови промени) не са ефективни и не могат да решат основните проблеми, които касаят санирането на панелните жилища и по специално ЕПЖС – като нито във функционален и краткосрочен, нито в регулативен и дългосрочен план тези мерки могат да се окажат работещи...”

Обърнато е внимание, че разработката не се опитва да даде общо-теоретичен отговор на това, какви са най-високите постижения в областта на санирането. Настоящата дисертация изхожда от предпоставката, че санирането е вид процес – строителна практика и определен тип политика, която се развива във времето и има обективни характеристики, свързани със спецификите на мястото и в частност, със спецификата на сградите.

Инж. Бонев достига до следния извод: „...С оглед на това анализът на добрите практики, на успешният организационно-управленски модел следва да се прави с оглед на контекста – контекстът на извършеното до 2020г. в България и контекстът на наличните нормативни изисквания, а именно Европейското законодателство и хармонизираното с него Българско законодателство...”

В рамките на тази част от дисертацията е извършен коментар на Директива 2018/844. Въз основа на него са разгледани добри практики и спецификата на контекста в България. Завършва се с няколко извода. Извод в настоящата глава е, че е необходимо да се възложи на експерти извършването на ново Специализирано проучване за състоянието на панелните жилища и въз основа на резултатите от него да се предприеме създаването на Средносрочна и дългосрочна стратегия, с която да се отговори на изискванията на ЕС за пътна карта. Предлага това да се извърши като следствие от процеса на паспортизация, който многократно е отлаган, в момента фиксиран с краен срок 2022г. инж. Бонев твърди, че анализът от проведената пълна паспортизация на сградите в България ще даде нужните аргументи за една цялостна научна оценка. Ето защо, с оглед на затрудненията по финансиране на паспортизацията, успешен управленски модел е държавата да осигури съфинансиране на бедните домакинства или да осигури пълно финансиране на този процес, вместо да се рестартира „Програмата за безвъзмездно финансиране“ в досегашния ѝ формат.

Изложението в тази част на дисертацията завършва с разгледани добри практики от други страни, като Германия, Нидерландия, Франция, Естония, Дания и Белгия.

5. Сравнителен анализ на организационно – управленските модели

В настоящата част на изследването е направен анализ на организационно - управленските модели. Като основа е взет моделът, разработван през 2020г. от МРРБ на Р. България. Този модел е сравнен от една страна с управленските модели при саниране до 2020г., приложени в България, които бяха анализирани в предходните глави, от друга страна е сравнен с описаните нови изисквания на документите на ЕС, които бяха анализирани и съпоставен с описаните добри практики в страните от ЕС и по-специално с Германия, Франция, Нидерландия, Естония, Белгия и Дания. Мотивира необходимостта от нов модел, съответстващ и на изискванията на ЕС и реалностите в България.

Дисертационният труд завършва с обобщени **изводи и заключения**, претенции за приноси, публикации, свързани с дисертационния труд и библиография.

Голяма част от материала, като таблици, графики и други, е включен в края на дисертационния труд под формата на приложения към разработката.

4. Научни и приложни приноси

Претенциите на докторанта инж. Любомир Бонев са представени групирани в две основни направления: Приноси в общотеоретичен план и Приноси методически и практико-приложен план. Общия брой на приносите, за които авторът претендира са изложени общо в осем точки. Приносите са изцяло с научно-приложен характер, като обобщават реализирането и отразяват поставените при разработването на дисертационния труд задачи. Научно-приложните приноси допълват и обогатяват познанията в областта на организационно-управленски модел за обследване и саниране на едропанелни жилищни сгради, чрез направената диагностика и критичен анализ на проблема и като следствие, постигнатите изводи.

5. Автореферат

Авторефератът се състои от 67 страници, като текстът коректно отразява съществените части на дисертационния труд. Включени са основни схеми, графики, таблици и графики. Авторефератът представя всички глави и основни точки, междинни изводи и заключения, общи изводи и заключения, претенции за научно-приложни приноси. Предоставя информация за публикациите по темата на дисертационния труд.

6. Публикации, свързани с дисертационния труд

Докторантът предоставя две публикации, свързани с темата на дисертацията. И двете публикации са самостоятелни. Първата е включена в *Sociology and Economics Bulletin*, Perm State Technical University, Russia. Втората е публикувана в наше издание.

7. Критични бележки и препоръки

Критичните бележки могат да се определят основно в оформянето на дисертационния труд, оформени в две основни точки – всяка глава да завършва с изводи, като те бъдат обобщени в края на разработката; всички таблици и графики да бъдат поместени в текста на място, удобно за разглеждане в хода на изложението, а не изнесени в Приложения.

Като основна препоръка към докторанта: прерастване и развитие на дисертацията под формата на диференцирани разработки по отделни направления.

Като допълваща препоръка: да се обосноват еднозначно и определят формализирани методи за решаване на оптимизационни задачи.

Препоръчвам на инж. Л. Бонев да оформи основните части от докторантурата в учебно пособие или в монографичен труд.

8. Заключение

Изложеното в настоящето становище ми дава основание да потвърдя, че представеният от инж. Любомир Бойков Бонев дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за развитие на академичния състав на ВСУ „Л. КАРАВЕЛОВ“.

Инж. Любомир Бойков Бонев се е справил успешно с поставените в дисертационния труд цел и задачи, като претенциите за принос са основателни.

Предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на инж. Любомир Бойков Бонев в научното направление 5.7. „Архитектура, строителство и геодезия“ по научната специалност 05.02.21 „Организация и управление на производството (строителството)“

24.09.2021 г.

Гр. София

Изготвил:

/доц. д-р инж. Венцислав Стоянов/